

Nr 6.

Ankom till riksdagens kansli den 6 mars 1918 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst jämte i ärendet väckta motioner.

I en till riksdagen den 18 januari 1918 avlåten proposition, nr 13, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

a) för beredande under år 1918 av krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst å *tilläggsstat* för år 1918 under tionde huvudtiteln anvisa såsom *förslagsanslag* ett belopp av ..... kronor 1,600,000; samt

b) godkänna följande allmänna grunder för krigstidstilläggets utgående:

§ 1.

Krigstidstillägg tillkommer sådana änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, som vid ingången av år 1918 ägt åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd anstalt för pensionering av dylika befattningshavares änkor och barn, från Lunds universitets änke- och pupillkassa eller från vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn.

§ 2.

Krigstidstillägget utgår till pensionsberättigad änka med 100 kronor jämte 30 procent av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock högst med tillhoppa 250 kronor;

till pensionsberättigad änka med pensionsberättigade minderåriga barn med 100 kronor till änkan och med 50 kronor för vart pensionsberättigat barn jämte 30 procent av änkans och barnens för året bestämda pensionsförmåner, dock högst med tillhopa 300 kronor för änka med 1 pensionsberättigat barn, 350 kronor för änka med 2 pensionsberättigade barn och 400 kronor för änka med 3 eller flera pensionsberättigade barn;

till pensionsberättigat minderårigt barn utan pensionsberättigad moder med 50 kronor jämte 30 procent av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock att krigstidstillägget icke må överstiga för 1 barn 200 kronor, för 2 syskon 250 kronor och för 3 eller flera syskon 300 kronor; och

till annan pensionär med 50 kronor jämte 30 procent av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock högst med tillhopa 200 kronor.

§ 3.

Om till krigstidstillägg av nu ifrågavarande slag berättigad änka eller barn under år 1918 avlidit, inträder stärbhuset i den avlidnas rätt.

§ 4.

Med minderårigt barn avses här sådant barn, som icke uppnått den ålder, då enligt de särskilda pensionskassornas reglementen eller eljest givna föreskrifter dess rätt till pension i allmänhet upphör.

§ 5.

Den som åtnjuter full försörjning av den allmänna fattigvården må icke komma i åtnjutande av ifrågavarande krigstidstillägg.

§ 6.

Pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning samt efter innehavare av docentstipendier vid statens högskolor likställas i avseende å nu ifrågavarande krigstidstillägg med pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

§ 7.

Krigstidstillägget utbetalas på en gång i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.

Denna proposition har för behandling överlämnats till särskilda utskottet.

I ärendet hava väckts följande motioner, nämligen
i första kammaren

nr 116, av hr *Clason m. fl.*, som hemställt, att, med bibehållande av de i propositionen föreslagna grundbeloppen, det procentuella tillägget måtte höjas till 40 procent samt att de i propositionen föreslagna maximibeloppen måtte överallt höjas med 50 kronor;

i andra kammaren:

nr 252, av hr *Thore m. fl.*, vilka framställt samma yrkande som herr Clason m. fl. i motionen nr 116;

nr 256, av hr *Hage m. fl.*, som yrkat, att krigstidstillägg med de av Kungl. Maj:ts föreslagna grundbeloppen måtte få utgå jämväl till sådana av befattningshavare med minst 15 års anställning i statens tjänst efterlämnade änkor och barn, vilka icke erhålla någon pension, samt att för möjliggörande härav anslagsbeloppet måtte höjas från 1,600,000 kronor till 3,600,000 kronor;

nr 260, av hrr *Eriksson* i Stockholm och *Bärg* i Katrineholm, vilka hemställt,

att riksdagen med anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition måtte besluta,

dels att krigstidstillägg må under i Kungl. Maj:ts förslag angivna förutsättningar i övrigt tillkomma jämväl änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst som under loppet av år 1918 bliva pensionsberättigade;

dels att § 2 av föreslagna allmänna grunder för krigstidstilläggets utgående skall hava följande lydelse:

»Krigstidstillägg utgår

till pensionsberättigad änka med 150 kronor jämte 30 procent av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock högst med tillhoppa 300 kronor;

till pensionsberättigad änka med pensionsberättigade minderåriga barn med 150 kronor till änkan och med 75 kronor för vart pensionsberättigat barn jämte 30 procent av änkans och barnens för året bestämda pensionsförmåner, dock högst med tillhoppa 375 kronor för änka med 1 pensionsberättigat barn, 450 kronor för änka med 2 pensionsberättigade barn, 525 kronor för änka med 3 pensionsberättigade barn o. s. v. med höjning av högsta beloppet med 75 kronor för varje ytterligare pensionsberättigat barn;

till pensionsberättigat minderårigt barn utan pensionsberättigad

moder med 75 kronor jämte 30 procent av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock att krigstidstillägget icke må överstiga för 1 barn 225 kronor, för 2 syskon 300 kronor, för 3 syskon 375 kronor o. s. v. med höjning av högsta beloppet med 75 kronor för vart och ett av ytterligare pensionsberättigade syskon;

till annan pensionär med 75 kronor jämte 30 procent av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock högst med tillhoppa 225 kronor»;

samt att riksdagen med anledning härav måtte höja av Kungl. Maj:t för ändamålet å tilläggsstat för år 1918 under tionde huvudtiteln föreslaget förslagsanslag med 500,000 kronor; och

nr 263, av hrr *Lovén* och *Strid*, vilka hemställt,

att änkor och barn efter sådana befattningshavare i statens tjänst, vilka varit medlemmar i enskilda järnvägarnas pensionskassa, må i avseende å nu ifrågakvarande krigstidstillägg likställas med pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

Dessutom har i första kammaren av hr *Holmquist* väckts en motion, nr 33, med yrkande, att förmåner, motsvarande de i nämnda proposition föreslagna, skola utgå till pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare, som varit anställda hos riksdagen eller i dess verk; över vilken motion, som icke står i omedelbart sammanhang med den nu föreliggande frågan, utskottet kommer att avgiva särskilt yttrande.

I fråga om ärendets tidigare behandling inhämtas av propositionen följande.

*Krigstids-
hjälp 1917.*

Den 20 oktober 1916 anbefallde Kungl. Maj:t statskontoret att verkställa utredning huruvida och i vad mån en lämplig pensionsförhöjning kunde beredas sådana statstjänares änkor, vilka uppbyure låga pensioner och styrkte sig vara i behövande omständigheter.

Utredningen avlämnades den 24 februari 1917, och vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t den 16 april samma år utlät sig dåvarande chefen för finansdepartementet på följande sätt.

I avlåten proposition (nr 264) hade Kungl. Maj:t föreslagit den då församlade riksdagen att medgiva, att krigstidshjälp under år 1917 måtte få utgå till f. d. befattningshavare i statens tjänst — avskedade båtsmän och marinsoldater samt Vadstena krigsmanshuskassas understödstagare därunder icke inbegripna — med ett belopp av 100 kronor, dock under iakttagande, att dylik krigstidshjälp samt pensions- och understödsförmåner icke finge tillhoppa överstiga 1,300 kronor för år räknat, och dels att från åtnjutande av sådan hjälp undantoges ej mindre f. d. befattningshavare, som under år 1917 hade att erlägga inkomst- och förmögenhets-skatt för högre belopp än 1,200 kronor, hustrus taxering däri inberäknad, än även gift kvinnlig f. d. befattningshavare, vars man levde.

Nyssberörda proposition hade motiverats medelst påpekande av det allmänt kända förhållandet, att levnadskostnaderna i vårt land i följd av världskriget ökats i sådan grad, att de efter normala omständigheter avpassade pensionerna för avskedade befattningshavare med låga pensioner dämera i allmänhet icke vore tillräckliga för de nödvändigaste levnadskostnadernas bestridande och att många f. d. statstjänare, som saknade förmågan att genom arbete bidra till sitt uppehälle, därför råkat i ett nödläge, ur vilket de endast genom det allmännas mellankomst kunde frigöra sig.

Den från maj 1914 till och med februari 1917 vid oförändrad levnadsstandard uppkomna stegringen i levnadskostnaderna hade av socialstyrelsen beräknats till 45.1 procent för ett normalhushåll om man, hustru och två barn med en utgiftsstat på omkring 2,000 kronor. Det vore uppenbart, att denna fördyring synnerligen hårt tryckte jämväl en mängd statstjänares efterlämnade änkor och barn.

Visserligen vore det sant, att staten redan gjort åtskilligt för att lindra dyrtidens tunga för de minst bärkraftiga samhällsmedlemmarna, exempelvis genom tillhandahållande av livsmedel till nedsatt pris och skattelindringar m. m. Dessa åtgärder hade emellertid icke kunnat hindra, att det stora flertalet av statstjänares änkor och minderåriga barn oförvållat befunne sig i en mycket svår belägenhet i följd av den inträffade dyrtiden. Även om statsverket härvidlag lika litet som i fråga om de pensionerade statstjänarna hade någon skyldighet att i anledning av penningens minskade köpkraft höja de i laga ordning bestämda pensionerna, föreläge dock synnerligen starka billighetsskäl för staten att genom en tillfällig bisträckning lindra bekymren för ifrågavarande pensionärer.

Statens budget var visserligen hårt ansträngd, men finansiella skäl syntes icke få stå hinderande i vägen för beviljande av ett dylikt av omständigheterna starkt påkallat understöd åt de svagast situerade bland avlidna statstjänares efterlevande.

Departementschefen delade fullkomligt den av statskontoret uttalade uppfattningen, att ett dylikt understöd borde utgå ej blott till pensionerade änkor utan även till pensionsberättigade barn efter statstjänare.

I fråga om beloppet av dylikt understöd hade statskontoret under åberopande av ett utav löneregleringskommittén avgivet, till grund för ovanberörda proposition nr 264 liggande förslag, att vissa pensionerade befattningshavare i statens tjänst skulle erhålla pensionstillägg med 100 kronor — förklarat sig anse, att, då högre understöd till statstjänares änka än till statstjänare själv icke borde ifrågakomma i annat fall, än att det skulle gälla att uppbringa pensionerna till ett fastställt existensminimum, nämnda belopp borde bestämmas såsom understöd åt pensionerad änka. Då pensionerad statstjänare enligt löneregleringskommitténs förslag skulle få understöd, såvida hans inkomst icke överstege 1,200 kronor, samt detta belopp i regel skulle lämna understöd åt den pensionerade och hans familj, syntes gränsen, när det gällde ensam änka, som alltså antoges endast hava sig själv att försörja, lämpligen kunna sättas vid 600 kronor. För änka med barn och för ensamt barn skulle enligt statskontorets förslag understödet avpassas och utgå efter vanliga förhållandet mellan änkepensionen och annan pension från änke- och pupillkassan. I händelse att behövande omständigheter visades föreligga, skulle alltså pensionsberättigad änka erhålla ett understöd av 100 kronor, dock att understöd och henne tillkommande pensionsförmåner icke finge tillhoppa överstiga 600 kronor; där jämte

pensionsberättigad änka funnes pensionsberättigade barn, skulle till varje sådant barn utgå ett understöd av 50 kronor, dock att understöd till änka och barn jämte dem tillkommande pensionsförmåner icke finge tillhoppa överstiga 900 kronor; till pensionsberättigat minderårigt barn utan pensionsberättigad moder skulle utgå understöd med 50 kronor, dock att understöd och pensionsförmåner icke finge tillhoppa överstiga för ett barn 300 kronor, för två syskon 600 kronor och för tre eller flera syskon 900 kronor; till annan pensionär slutligen skulle utgå ett understöd av 50 kronor, dock att understöd och pensionsförmåner tillhoppa icke finge överstiga 300 kronor.

Vad statskontoret sålunda föreslagit fann departementschefen välbetänkt.

Vid bifall härtill, skulle, såsom statskontoret påpekat, vinnas det önskvärda resultatet, att till de lägre pensionerna erhöles ett procentiskt högre tillägg än till de högre, av vilken anledning detta sätt syntes vara att föredraga framför ett i förhållande till pensionen procentiskt lika bestämt understöd.

Statskontoret hade dock ansett det kunna med ett visst fog anmärkas, att då staten tillgodosett folkskollärares änkor med understöd i den utsträckning, att ingen av dem skulle i pension och understöd tillsammans få mindre än 300 kronor, billigheten bjöde, att statens omsorg icke visade sig mindre omfattande, när det gällde änkor efter statens egna tjänare. Visserligen hade häremot erinrats, att, när det gällde så låga pensionsbelopp, som i många fall utginge till statstjänares änkor, understödet icke skulle stå i rimligt förhållande till själva pensionen. En sådan erinran hade visserligen något berättigande: men även i fråga om folkskolläraryänkor förelåge fall, där samma erinran kunnat göras, men sådant hade icke ansetts böra hindra, att pensionen höjdes till det såsom existensminimum antagna beloppet av 300 kronor. Det syntes därför statskontoret kunna ifrågasättas, att nyss framlagda grunder för understödets utdelande ändrades därhän, att understöd till änka finge utgå med 100 kronor, dock med iakttagande att understöd och pensionsförmåner tillhoppa finge utgöra lägst 300 kronor och högst 600 kronor.

Därest erforderligt belopp, omkring 900,000 kronor, befunes kunna för ändamålet anslås, syntes det statskontoret som om detta förslag borde vinna beaktande.

Antalet av de till ensam änka efter statstjänare utgående pensioner, som understege 300 kronor, utgjorde omkring 2,737. Bland dessa funnes en pension på 7 kronor 68 öre, 116 pensioner på belopp mellan 30 och 50 kronor, 387 pensioner på belopp mellan 51 och 100 kronor och 969 pensioner på belopp mellan 101 och 150 kronor.

Det syntes departementschefen dock icke lämpligt att beträffande dylika små pensioner genomföra en allmän förhöjning till 300 kronor, vilket i talrika fall skulle innebära en mångdubbling av pensionerna.

De folkskolläraryänkor, som berördes av riksdagens förutnämnda beslut, åtnjöte i pension lägst 100 kronor, men i flertalet fall 150, 200 å 250 kronor, och med hänsyn härtill förefölle den för dem generellt medgivna höjningen till 300 kronor mera rimlig.

Då ifrågavarande tillfälliga understöd vore påkallat av rådande undantagsförhållanden, syntes det lämpligen, i likhet med motsvarande understöd åt vissa f. d. befattningshavare i statens tjänst, böra benämnas krigstidshjälp.

I fråga om sättet för ådagaläggande av behövande omständigheter hade Kungl. Maj:t i ovanberörda proposition nr 264 om krigstidshjälp åt f. d. stats-

tjänare i likhet med löne regleringskommittén föreslagit, att behovet skulle styrkas icke medelst ett på subjektiv uppfattning grundat så kallat fattigdomsbevis, utan genom det medelst debetsedel eller på annat sätt ådagalagda förhållandet, att vederbörande under år 1917 icke hade att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för högre belopp än 1,200 kronor.

Beträffande förevarande ärende hade statskontoret framhållit såsom lämpligt, att ansökning om understöd, innehållande uppgift å sökandens inkomster år 1916 och beräknade inkomster under år 1917 samt åtföljd av behörig myndighets intyg om sökandens ekonomiska ställning, ingåves till styrelsen för den kassa, från vilken pension åtnjötes, eller, om pension uppbares från mer än en kassa, till styrelsen för den kassa, från vilken den större pensionen utginge, och att kassans styrelse finge pröva ansökningen och därom träffa avgörande; varefter beviljat understöd borde på en gång utbetalas, exempelvis i sammanhang med utbetalningen av pensionen för årets tredje kvartal.

Nu ifrågavarande pensioner utginge i ett mycket stort antal fall till änka med minderåriga barn, därvid särskilda belopp visserligen beräknades för barnen men inginge i den till änkan utbetalda pensionen. Vid sådant förhållande syntes det knappast vara lämpligt föreskriva, att behovet skulle, på sätt föreslagits beträffande f. d. befattningshavare i statens tjänst, mätas efter taxeringen till utgörande av inkomst- och förmögenhetsskatt. Det av statskontoret förordade förfarings sättet syntes böra följas, dock förenklat i så måtto, att i ansökningen uppgäves allenast de faktiska inkomsterna under år 1916 samt att vederbörande kassas styrelse finge bemyndigande att, på rekvisition, från statskontoret förskottsvis uppbära för ändamålet erforderliga medel, mot skyldighet att därför till statskontoret eller direkt till kammarrätten lämna redovisning.

Det syntes emellertid böra få ankomma på Kungl. Maj:t att utfärda de närmare bestämmelser, som för krigstidshjälpens utbetalande kunde erfordras. Därvid borde även närmare preciseras vad som skulle förstås med behövande änka eller barn. Givet vore, att gränsen icke finge sättas högre än för understödsberättigade f. d. befattningshavare eller vid skyldighet att erlægga inkomst- och förmögenhetsskatt för ett beräknat belopp av 1,200 kronor.

Med »minderårigt» barn borde i förevarande ärende uppenbarligen förstås sådant barn, vilket icke uppnått den ålder, då enligt de särskilda kassornas reglementen dess rätt till pension i allmänhet upphörde.

I överensstämmelse med vad som föreslagits i Kungl. Maj:ts till 1917 års riksdag avlätna proposition (nr 129) om krigstidstillägg och krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst syntes böra stadgas, att, om till krigstidshjälp av nu ifrågavarande slag berättigad änka eller barn under år 1917 avlidit, stärbhuset inträdde i den avlidnas rätt till dylik hjälp.

Rätten till ifrågavarande krigstidshjälp syntes böra, på sätt föreslagits i fråga om krigstidshjälp åt befattningshavare i statens tjänst, hänföras till förhållandena vid 1917 års ingång. Härigenom förebyggdes att krigstidshjälp för år 1917 i sådana fall, då en befattningshavare under året avlidit, utbetalades först till befattningshavaren och sedan till hans pensionsberättigade efterlevande.

Med åberopande av vad sålunda anförts hemställde departementschefen, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå 1917 års riksdag att

- a) för beredande under 1917 av krigstidshjälp åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst å extra stat för år 1918 under tionde huvudtiteln anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av 700,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel under år 1917 låta utbetala vad som för ändamålet erfordrades; samt
- b) godkänna vissa allmänna grunder för krigstidshjälpens utgående.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen avfattades i enlighet med departementschefens förslag och propositionen bifölls av riksdagen.

Kungl. Maj:t utfärdade därefter den 19 juni 1917 följande:

»Allmänna grunder för krigstidshjälpens utgående:

§ 1.

Krigstidshjälp tillkommer, med nedan angivna undantag och begränsningar, sådana behövande änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, som vid ingången av år 1917 ägt åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd anstalt för pensionering av dylika befattningshavares änkor och barn, från Lunds universitets änke- och pupillkassa eller från vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn.

§ 2.

Krigstidshjälp utgår till pensionsberättigad änka med 100 kronor, dock att hjälpen och pensionsförmånerna icke må tillhoppa överstiga 600 kronor för år räknat; till pensionsberättigad änka med pensionsberättigade minderåriga barn med 100 kronor till änkan och med 50 kronor för vart pensionsberättigat barn, dock att hjälpen jämte pensionsförmånerna icke må tillhoppa för änka och barn överstiga 900 kronor för år räknat; till pensionsberättigat minderårigt barn utan pensionsberättigad moder med 50 kronor, dock att hjälpen och pensionsförmånerna icke må tillhoppa överstiga för ett barn 300 kronor, för två syskon 600 kronor och för tre eller flere syskon 900 kronor, allt för år räknat; samt till annan pensionär med 50 kronor, dock att hjälpen och pensionsförmånerna tillhoppa icke må överstiga 300 kronor för år räknat.

§ 3.

Om till krigstidshjälp av nu ifrågasvarande slag berättigad änka eller barn under år 1917 avlidit, inträder stjärnhuset i den avlidnas rätt till dylik hjälp.

§ 4.

Den, som åtnjuter full försörjning av den allmänna fattigvården, må icke komma i åtnjutande av ifrågasvarande krigstidshjälp.

§ 5.

Krigstidshjälpen utbetalas på en gång i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes.»

Tillika meddelade Kungl. Maj:t efter statskontorets hörande, följande

»Föreskrifter beträffande utbetalning av krigstidshjälpen:

Behov av krigstidshjälp för pensionsberättigade änkor och barn skall anses föreligga, då sammanlagda beloppet av vederbörandes inkomster under år 1916 icke överstigit följande belopp, nämligen:

för pensionsberättigad änka utan pensionsberättigade minderåriga barn 800 kronor;

för pensionsberättigad änka med pensionsberättigade minderåriga barn tillhoppa 1,200 kronor;

för pensionsberättigade minderåriga barn utan pensionsberättigad moder: för ett barn 400 kronor, för två syskon tillhoppa 800 kronor, för tre eller flera syskon tillhoppa 1,200 kronor; samt

för annan pensionär 400 kronor.

Den, som anser sig berättigad till krigstidshjälp (änka för egen del och för minderårigt barn, förmyndare för myndling), har att före 1917 års utgång till den myndighet eller den pensionskassa, som utbetalar pensionen (understödet, gratialet), eller, om dylik förmån åtnjutes från mer än ett håll, till den myndighet eller den pensionskassa, som utbetalar det större beloppet, ingiva ansökning, försedd med intyg av myndighet i orten (pastorsämbete, kommunalnämndsordförande, länsman, roteman eller annan) eller ock av två trovärdiga män rörande sökandens inkomster under år 1916, allt i enlighet med härvid fogat formulär; skolandet myndighets intyg lämnas avgiftsfritt.

Blanketter till ansökning om krigstidshjälp tryckas genom statskontorets försorg och utlämnas på rekvisition till vederbörande myndigheter och pensionskassor.

Krigstidshjälpen skall, så snart efter ansökningens ingivande ske kan, i en summa utbetalas; och skola vederbörande myndigheter, i den mån de icke äga att direkt å statsverkets giroräkning utfärda anvisningar, ävensom vederbörande pensionskassor äga att från statskontoret på rekvisition utbekomma erforderliga medel mot redovisningsskyldighet inför kammarrätten.

Utgifterna för krigstidshjälpen skola av statskontoret och övriga myndigheter, som äga att å statsverkets giroräkning utfärda anvisningar, bestridas förskottsvis av under händer varande medel samt efter 1918 års ingång avföras å det på extra stat för samma år under riksstatens tionde huvudtitel för ändamålet uppförda förslagsanslaget.»

Sedermera har i åtskilliga till Kungl. Maj:t inkomna petitioner i underdånighet hemställt, huruvida icke utgående pensioner till änkor och barn efter avlidna ämbets- och tjänstemän skulle med hänsyn till dyrtiden kunna väsentligen höjas.

Departement-
chefen.

Vid ärendets föredragning i statsrådet den 18 januari 1918 anförde chefen för finansdepartementet följande.

»Att änkor och barn efter statstjänare nu mer än någonsin äro i behov av understöd från statens sida, lärer vara så allmänt känt, att någon vidlyftig utredning härom icke torde kunna anses behöfelig. Den från maj 1914 till och med februari 1917 vid oförändrad levnadsstandard uppkomna stegringen i levnadskostnaderna har, såsom förut nämnts, av socialstyrelsen beräknats till 45.1 procent för ett normalhushåll om man, hustru och två barn med en utgiftsstat på omkring 2,000 kronor. Vid slutet av november 1917 har enahanda stegring beräknats till minst 72 procent, och stegringen har sedan dess oavbrutet fortgått. Många av ifrågavarande pensionärer, som väl i allmänhet hava ringa förmåga att genom arbete bidra till sitt uppehälle, äro genom denna stegring i levnadskostnaderna bragta ned under svältgränsen.

Ehuruväl statsverket icke har någon juridisk skyldighet att höja de en gång bestämda pensionerna, synes det mig dock uppenbart, att staten bör av billighetsskäl träda hjälpare emellan för att lindra de av den oerhörda prisstegringen vållade ekonomiska svårigheterna för ifrågavarande pensionärer, vilkas nuvarande pensioner i det stora flertalet fall stanna långt under vad som nu måste förstås med existensminimum. Då krigstidshjälp åt en del av dessa pensionärer beviljades av 1917 års riksdag, voro förhållandena icke på långt när så svåra som nu. En förhöjning av de då beviljade beloppen synes mig därför vara av behovet påkallad.

De vid 1917 års riksdag beslutade tilläggen bestämdes med hänsyn till vad som då i form av krigstidshjälp anslogs åt pensionerade befattningshavare.

Enligt Eders Kungl. Maj:ts förslag till 1918 års riksdag skulle befattningshavares krigstidstillägg och krigstidshjälp höjas till belopp, som i stort sett motsvara mer än dubbla det belopp, som för år 1917 kommit dem till del. De pensionerade befattningshavarna skulle, enligt vad Eders Kungl. Maj:t förut i dag beslutit föreslå riksdagen, erhålla en förhöjning av krigstidshjälpen med i stort sett 30 procent av de utgående pensionerna, så att hela tillägget komme att utgöra det under år 1917 stipulerade beloppet, 150 kronor, ökat med 30 procent av pensionen. I sammanhang härmed har föreslagits, att samma dyrtidstillägg, begränsat till högst 600 kronor, skulle utgå till alla pensionärerna och göras oberoende av deras privata ekonomi samt att tilläggets benämning skulle ändras från krigstidshjälp till krigstidstillägg.

Under återopande av de skäl, som anförts för nyssberörda åtgärder beträffande f. d. befattningshavare, tillåter jag mig hemställa, att jämväl understöden åt änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst måtte få, utan någon av pensionsbeloppens storlek betingad uteslutning från delaktighet i understöden, utgå till en var pensionsberättigad änka med 100 kronor och till ett vart pensionsberättigat barn med 50 kronor, ävensom till varje änka och barn med 30 procent av det belopp, vartill deras årspension den 1 januari 1918 uppgick. Dock bör därvid stadgas, att tilläggets belopp icke får överstiga ett visst maximum, vilket syntes mig lämpligen böra sättas till 250 kronor för ensam änka, till 300 kronor för änka med 1 barn, till 350 kronor för änka med 2 barn, till 400 kronor för änka med 3 eller flera barn samt till respektive 200, 250 och 300 kronor för respektive 1 barn, 2 och 3 eller flera pensionsberättigade syskon utan pensionsberättigad moder. Krigstidstilläggets begränsning skulle då för samtliga kategorierna inträda vid den punkt, där pensionen överstiger 500 kronor.

De under år 1917 i ämnet gällande bestämmelserna att behov av krigstidshjälp skall anses föreligga, då sammanlagda beloppet av vederbörandes inkomster under närmast föregående år icke överstigit vissa angivna belopp, kunna antagas i åtskilliga fall verka nedsättande på pensionärs benägenhet att genom eget arbete bidra till sitt uppehälle. Med den av mig nu föreslagna anordningen undanröjes detta missförhållande.

Jämlikt § 16 i kungörelsen den 29 maj 1917 hava befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning samt innehavare av docentstipendier vid statens högskolor i avseende å krigstidstillägg och krigstidshjälp likställts med befattningshavare i statens tjänst. Så har ock skett i Eders Kungl. Maj:ts denna dag avlåtna proposition angående krigstidstillägg och krigstidshjälp under år 1918 åt befattningshavare i statens tjänst. Vid sådant förhållande synes det vara riktigt, att förstberörda befattningshavares pensionsberättigade änkor och barn beträffande nu ifrågavarande krigstidstillägg likställas med pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

I anslutning till vad statskontoret anfört torde bland grunderna för krigstidstilläggets utgående böra angivas vad som avses med uttrycket 'minderårigt' barn.»

För att åskådliggöra det föreslagna krigstidstilläggets storlek vid olika pensionsbelopp har chefen för finansdepartementet låtit uppgöra följande översikt.

Pension	K r i g s t i d s t i l l ä g g				
	Ensam barn	Ensam änka	Änka med 1 barn	Änka med 2 barn	Änka med 3 eller flera barn
	50 kr. + 30 %	100 kr. + 30 %	150 kr. + 30 %	200 kr. + 30 %	250 kr. + 30 %
K r o n o r					
50	65	115	165	215	265
100	80	130	180	230	280
150	95	145	195	245	295
200	110	160	210	260	310
250	125	175	225	275	325
300	140	190	240	290	340
350	155	205	255	305	355
400	170	220	270	320	370
450	185	235	285	335	385
500	200	250	300	350	400
550	200	250	300	350	400
600	200	250	300	350	400
700	200	250	300	350	400
800	200	250	300	350	400
900	200	250	300	350	400
1,000	200	250	300	350	400
o. s. v.					

Vid Kungl. Maj:ts proposition i ämnet till 1917 års riksdag (nr 330) fanns fogad följande

Tabell, utvisande antal och belopp av pensioner, som år 1916 utgingo till änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

Belopp Kronor	Pensioner till änkor		Pensioner till änkor med minderåriga barn		Pensioner till barn (minderåriga eller äldre)		Summa	
	Antal pensio- ner	Belopp Kronor	Antal pensio- ner	Belopp Kronor	Antal pensio- ner	Belopp Kronor	Antal pensio- ner	Belopp Kronor
7—50	117	4,728	—	—	523	18,194	640	22,922
51—100	387	30,240	54	4,640	399	30,550	840	65,430
101—150	969	133,100	226	31,415	134	18,445	1,329	182,960
151—200	646	122,675	137	24,605	123	22,335	906	169,615
201—250	461	112,830	185	45,540	91	21,590	737	179,960
251—300	312	90,605	153	45,185	49	13,845	514	149,635
301—350	278	95,930	122	42,310	31	10,365	431	148,605
351—400	234	91,730	59	22,050	38	14,710	331	128,490
401—450	163	72,290	72	32,300	5	2,220	240	106,810
451—500	332	165,490	45	22,170	15	7,470	392	195,130
501—550	126	68,430	29	15,790	4	2,180	159	86,400
551—600	429	253,420	54	31,820	7	4,080	490	289,320
601—650	136	87,300	28	18,040	5	3,220	169	108,560
651—700	159	108,275	16	10,800	4	2,715	179	121,790
701—750	43	31,760	21	15,630	2	1,490	66	48,880
751—800	203	162,110	53	41,660	4	3,200	260	206,970
801—850	39	32,730	12	10,140	—	—	51	42,870
851—900	74	66,430	55	49,080	1	900	130	116,410
901—1,000	60	58,850	17	16,530	1	1,000	78	76,380
1,001—1,100	41	43,230	30	31,390	1	1,100	72	75,720
1,101—1,200	42	48,620	39	46,330	1	1,150	82	96,100
1,201—1,300	8	10,060	6	7,520	1	1,230	15	18,810
1,301—1,400	11	14,900	11	14,850	—	—	22	29,750
1,401—1,500	3	4,350	14	20,760	2	2,920	19	28,030
1,501—1,600	6	9,300	2	3,100	—	—	8	12,400
1,601—1,700	—	—	5	8,340	—	—	5	8,340
1,701—1,800	1	1,750	1	1,750	—	—	2	3,500
1,801—1,900	—	—	1	1,860	—	—	1	1,860
1,901—2,000	—	—	1	2,000	—	—	1	2,000
2,001—2,100	2	4,100	2	4,200	—	—	4	8,300
Summa	5,282	1,925,233	1,450	621,805	1,441	184,909	8,173	2,731,947

Med ledning av denna tabell och under antagande att »pensioner till änkor med minderåriga barn» i allmänhet avse understöd åt tre personer, har kostnaden för ifrågavarande krigstidstillägg av departementschefen beräknats komma att utgöra ungefär 1,600,000 kronor för år.

Utskottet.

Under åberopande av den motivering, som ligger till grund för utskottets i dess utlåtanden nr 3 och 4 framlagda förslag beträffande krigstidstillägg åt befattningshavare och f. d. befattningshavare i statens tjänst, anser sig utskottet böra föreslå en mindre förhöjning av de i Kungl. Maj:ts proposition angivna beloppen, nämligen så, att grundbeloppet för varje pensionär ökas med 25 kronor, att procentsatsen höjes till $33 \frac{1}{3}$ procent, d. v. s. en tredjedel av pensionsförmånernas årsbelopp, att maximibeloppen ökas med 50 kronor samt att krigstidstillägg må få utgå för pensionsberättigade barn utan någon av barnens antal betingad utslutning från dylik delaktighet.

För att icke allt för stort missförhållande skall uppstå mellan pensionen och krigstidstillägget synes dock böra föreskrivas, att tillägget icke får överstiga pensionsförmånernas för året bestämda belopp i annat fall än då detta årsbelopp är lägre än grundbeloppet (125 kronor för änka, 75 kronor för barn, 200 kronor för änka med 1 pensionsberättigat barn o. s. v.).

Av vad utskottet anfört i sitt utlåtande nr 4 följer ock, att utskottet anser sig böra tillstyrka krigstidstillägg jämväl till sådana änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, vilka åtnjuta pension från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller därmed jämförlig pensionsinrättning.

Däremot avstyrker utskottet hr Hages m. fl:s framställning om krigstidstillägg åt sådana av befattningshavare i statens tjänst efterlämnade änkor och barn, vilka icke erhålla pension, samt hrr Erikssons och Bärags framställning om krigstidstillägg åt änkor och barn, som först under loppet av år 1918 bliva pensionsberättigade.

Kostnaden för krigstidstillägg efter sålunda angivna grunder har av utskottet beräknats till omkring 2,000,000 kronor.

För att åskådliggöra huru utskottets förslag ter sig i tillämpningen har utskottet låtit uppgöra följande översikt.

Pension kronor	K r i g s t i d s t i l l ä g g f ö r								
	ensam änka	änka med 1 barn	änka med 2 barn	änka med 3 barn	änka med 4 barn	änka med 5 barn	ensamt barn	2 syskon	3 syskon
50	125	200	275	350	425	500	75	150	225
100	125	200	275	350	425	500	100	150	225
150	150	200	275	350	425	500	125	150	225
200	191 ⁶⁷	200	275	350	425	500	141 ⁶⁷	200	225
250	208 ³³	250	275	350	425	500	158 ³³	233 ³³	250
300	225	300	300	350	425	500	175	250	300
350	241 ⁶⁷	316 ⁶⁷	350	350	425	500	191 ⁶⁷	266 ⁶⁷	341 ⁶⁷
400	258 ³³	333 ³³	400	400	425	500	208 ³³	283 ³³	350
450	275	350	400	450	450	500	225	300	350
500	291 ⁶⁷	350	400	450	500	500	241 ⁶⁷	300	350
550	300	350	400	450	500	550	250	300	350
600	300	350	400	450	500	550	250	300	350

Utskottet, som i övrigt icke har något att erinra mot Kungl. Maj:ts förslag, får sålunda hemställa,

1) att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt hrr Clasons m. fl:s, Thores m. fl:s, Erikssons och Bärags samt Lovéns och Strids motioner må besluta att

a) för beredande under år 1918 av krigstidstillägg åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst å tilläggsstat för år 1918 under tionde huvudtiteln anvisa såsom *förslagsanslag* ett belopp av ..... kronor 2,000,000; samt

b) godkänna följande allmänna grunder för krigstidstilläggets utgående:

§ 1.

Krigstidstillägg tillkommer sådana änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst, som vid ingången av år 1918 ägt åtnjuta pension eller därmed jämförligt understöd av statsmedel eller från någon av staten understödd anstalt för pensionering av dylika befattningshavares änkor och barn, från Lunds universitets änke- och pupillkassa, från vaktbetjäningens vid Uppsala universitet pensionsinrättning för änkor och barn eller från enskilda järnvägarnas pensionskassa eller med denna jämförlig pensionsinrättning.

§ 2.

Krigstidstillägget utgår till pensionsberättigad änka med 125 kronor jämte en tredjedel av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock högst med tillhoppa 300 kronor;

till pensionsberättigad änka med pensionsberättigade minderåriga barn med 125 kronor till änkan och med 75 kronor för vart pensionsberättigat barn jämte en tredjedel av ankans och barnens för året bestämda pensionsförmåner, dock högst med tillhoppa 350 kronor för änka med 1 pensionsberättigat barn, 400 kronor för änka med 2 pensionsberättigade barn, 450 kronor för änka med 3 pensionsberättigade barn, 500 kronor för änka med 4 pensionsberättigade barn o. s. v.;

till pensionsberättigat minderårigt barn utan pensionsberättigad moder med 75 kronor jämte en tredjedel av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock att krigstidstillägget icke må överstiga för 1 barn 250 kronor, för 2 syskon 300 kronor, för 3 syskon 350 kronor, för 4 syskon 400 kronor o. s. v., samt

till annan pensionär med 75 kronor jämte en tredjedel av pensionsförmånernas för året bestämda belopp, dock högst med tillhoppa 250 kronor;

allt dock under iakttagande, att krigstidstillägget icke får överstiga pensionsförmånernas för året bestämda belopp i annat fall, än då detta årsbelopp är lägre än ovan angivna grundbelopp (125 kronor för änka, 200 kronor för änka med 1 pensionsberättigat barn, 275 kronor för änka med 2 pensionsberättigade barn o. s. v.), i vilket fall endast en mot samma grundbelopp svarande summa skall såsom krigstidstillägg utgå.

§ 3.

Om till krigstidstillägg av nu ifrågavarande slag berättigad änka eller barn under år 1918 avlidit, inträder stärbhuset i den avlidnas rätt.

§ 4.

Med minderårigt barn avses här sådant barn, som icke uppnått den ålder, då enligt de särskilda pensionskassornas reglementen eller eljest givna föreskrifter dess rätt till pension i allmänhet upphör.

§ 5.

Den som åtnjuter full försörjning av den allmänna fattigvården må icke komma i åtnjutande av ifrågavarande krigstidstillägg.

§ 6.

Pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare vid flottans pensionskassa och folkskollärarnas pensionsinrättning samt efter innehavare av docentstipendier vid statens högskolor likställas i avseende å nu ifrågavarande krigstidstillägg med pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst.

§ 7.

Krigstidstillägget utbetalas på en gång i den ordning, som av Kungl. Maj:t bestämmes;

II) att hrr Clasons m. fl:s och Thores m. fl:s motioner, i vad de avse nu förevarande ämne, samt hrr Erikssons och Bärags motion, i de delar, som icke blivit av utskottet tillstyrkta, ävensom hr Hages m. fl:s motion icke må av riksdagen bifallas.

Stockholm den 1 mars 1918.

På utskottets vägnar:

HERM. LINDQVIST.

Vid detta ärendes slutbehandling hava närvarit:
av första kammaren hrr greve *Klingspor* *), *Nyström*, *Berglund*, frih. *Beck-Friis* *),
Rosén, *Fagerlin*, *Wavrinsky* och *Jeansson*; samt
av andra kammaren hrr *Lindqvist* i Stockholm, *Bärg* i Katrineholm, *Svensson* i Kompers-
måla, *Sävström*, *Leander*, *Carlsson* i Solberga *), *Eliasson* *) och *Eriksson* i Stockholm.

* Har icke deltagit i utlåtandets justering.